

– Jag har en bror i Finland

Jenny Assarsson har återknutit kontakten med sin "bror" Veikko Olkinuora i Finland.

Foto: Kai Rosnell

Jenny Assarsson i S:t Olof (nära Simrishamn i Skåne) har aldrig kunnat glömma sin finske krigsbarnsbror Veikko Olkinuora, som kallades tillbaka till Finland år 1946, efter fyra år i Sverige.

Det dröjde 58 år innan de återsågs.

Vid krigsbarnsdagarna i Vasa berättade Jenny om sina känslor och samvetskval för att hon aldrig försökte få kontakt med sin lekkamrat från barndomen.

Det var Veikko som till slut letade upp sin "syster" i Sverige.

Sidorna 4-6.

Eila fann sin namne Efterlysning gav resultat

Ella Selin i Huskvarna arbetade som kokerska vid finska barnhemmet i Restenäs under kriget. Där fäste hon sig särskilt vid en liten pigg ljushårig flicka vid namn **Eila**.

När hon några år senare födde en egen dotter gav hon henne det namnet,

Men förebilden har alltid funnits kvar i medvetandet, och frågan "vad blev det av henne" har gnagat både på henne och dottern.

En efterlysning i tidningen Land såg ut att förbli resultatlös. Så Eila Selin tog kontakt med MN för att få hjälp att spåra den finska Eila.

Det gav resultat, men det visade sig vara "fel" Eila.

Då hade en granne visat efterlysningen i Land för den "riktiga" **Eila Johansson**, och så var kontakten etablerad!

Sidan 9

Eila Johansson i Alafors, med de glada skrattrynkorna kring ögonen, är lycklig och trygg trots den jobbiga barndomen. Foto: Kai Rosnell

Organisationsnummer: 878001-7862

Från redaktionen

Sorgebudet om **Singa Sandelin Benkös** plötsliga bortgång följdes snabbt av beskedet att hennes verk ska fullföljas. Den expertgrupp som hon samlat för projektet "Barnet i stormens öga" innehåller så mycket kompetens och entusiasm att vi ändå kan räkna med ett gott slutresultat.

Då får vi, objektivt och vetenskapligt, veta hur vi krigsbarn påverkats av de tidiga separationerna, av språkförlusterna och de omvälvande miljöbytena.

Singa skulle deltagit i den stora krigsbarnskonferensen i Reading nu i början av september. Programmet ser mycket intressant ut. Vi räknar med att lämna en rapport i nästa nummer av tidningen.

Riksförbundets skrivelse till Socialdepartementet med begäran om att barnhemsverksamheten för krigsbarnen skulle granskas har inte fått något resultat. Vi har inte fått någon respons från medlemmar som känt sig kränkta eller illa behandlade.

Kan det betyda att det inte var fråga om så många barn, eller att de anser att kränkningarna var av så lindrig art att det inte lönar sig att gräva i det förflutna?

Kanske återvända de mest kränkta barnen till Finland?

Märkligt är det ändå att inte ens Socialdepartementet svarat, trots att saken uppmärksammats i en del dags-tidningar.

Jag har nyligen besökt Norges nya fina Riksarkiv i Oslo och faktiskt lyckats få fram transportlistorna för den enda organiserade tågresan för finska barn till Norge under vinterkriget. Det visade sig att det inte var så många, inte ens 100 barn. Men en hel del barn reste privat, oftast i sällskap med modern. Denna kategori finns dessvärre inte dokumenterad.

Många flydde från norra Finland till Nordnorge när vinterkriget bröt ut. Det var både män, kvinnor och barn, till och med några enstaka desertörer, och det finns långa namnlistor på dessa nordliga flyktingar, främst från Petsamo-området.

Det finns anledning att återkomma till ämnet.

Kai Rosnell, chefredaktör
kai.rosnell@comhem.se

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos
Knivsta Tryckeri AB, Knivsta, i september 2006.

I detta nummer:

	sidan
Från redaktionen	2
Ordföranden har ordet	3
Resa "i krigets spår"	3
Krigsbarnsdagarna i Vasa	4
"Han gråter och kallar på Jenny"	5
Barndomsvännen kom till Torsby	6
Klasskamrater möttes	7
Margareta Wersäll har doktorerat	8
Hur Eila fann sin namne	9
Singa Sandelin Benkö, minnesord	10
Sommarbarn blev krigsbarn	11
Debatt: Mannerheim och Östkarelen	12-13
Debatt: Arbetsplikten	13
Årsmötesprotokoll	14
Info RFK och lokalföreningarna	15
"Arkiverade krigsbarn" i Lund	16

Direktanslutna till RFK

Medlemsavgiften för direktanslutning till RFK är 150 kr. per år. Tidningen ingår i priset.

Utgivning

Nästa nummer av MedlemsNytt utkommer i början av december (deadline 20 november), därefter början av mars 2007.

Prenumeration

Årsprenumeration SEK 100:-- (för icke-medlemmar) till RFK:s pg 424 54 97 - 5.

I Finland (och övriga världen) 14 Euro till Kai Rosnell, bankkonto (Porin Osuuspankki) 570081 476 212, eller RFK:s konto ovan. **Glöm inte ange namn, adress och vad betalningen avser.**

Meddela adressändring!

Redaktionen för MedlemsNytt:

Matts Imhagen, ansvarig utgivare, Lundmansg. 11 B, 761 45 Norrtälje. Tel: 0176-12029.

E-post: *matts_imhagen@hotmail.com*

Kai Rosnell, chefredaktör (redigering, layout), Köllängsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009.

E-post: *kai.rosnell@comhem.se*

Doris (Gui) Emanuelsson, Mjölnerbacken 15, 4 tr, 174 48 Sundbyberg. Tel: 08-7333187.

E-post: *gui.sture@bredband.net*

Pentti Käppi, Östra Skansg. 10, 413 02 Göteborg.

Tel: 031-291688. E-post: *pentti.kappi@telia.com*

Tapani Rossi, Frejgatan 3 D, 243 34 Höör.

Tel: 0413-24236. E-post: *tapani@rossi.se*

Riksförbundets hemsida: www.krigsbarn.se

— Ordföranden har ordet: —

Norrtälje i augusti 2006.

Sommaren är kort – alltför kort. Särskilt en sommar som den här med mycket sol och värme. Till och med ibland för mycket värme. Underbart är kort.

När jag skriver det här är det i slutet av augusti och jag har ännu inte räknat ut sommaren. Det brukar jag envist inte göra innan kylan gör sig påmind, gärna så sent som möjligt i september. Jag är nog ett riktigt sommarbarn.

Vasajubileet i juni bjöd på trevlig samvaro med våra krigsbarnssyskon och med omväxlande intressanta program. Men det var nära att jag inte kommit till Vasa. Planet var överbokat och sist incheckad skulle inte få plats, och det var jag.

Alternativet var att få 200 • och flyga senare via Helsingfors med sen kvällsankomst till Vasa. Protest! Nytt utrop om någon frivilligt kunde ta det senare flyget och 200 •. Det gav resultat och jag kom med planet. Tur i oturen. Skönt!

Jag arbetar fortfarande och nu på ”övertid”. Semestern blev till en början med familjen på ”vår” ö i Gävlebukten och med livets efterrätt, tre härliga barnbarn, 7, 5 och 3 år som förgyllde tillvaron. Det blev mycket stöj, bad och båt.

En annorlunda höjdpunkt på sommaren var Valamoresan som arrangerades av Pirkanmaas krigsbarnsförening. Resan gick in i Ryssland via Nuijamaas gränsövergång. I Viborg blev det arrestbesök, sen lunch i f.d. andra polisvaktstraktets arrest som hade gjorts om till restaurang. Vi återfick friheten efter lunchen. Övernattning på hotell i Terijoki, en stad som ligger på gammal finsk mark.

Följande dag fortsatte vi till Sankt Petersburg. När vi passerade den gamla gränsen insåg jag Sovjets rädsla för det lilla sisufyllda landet i väst med gränsen in på knutarna.

Det var påfallande mycket trafik i S:t Petersburg. Rundturen i centrum blev mest bara köande. Ett tips om du ska till S:t Petersburg: Ta en rundtur med kanalbåt så får du tid även till annat. Resan fortsatte med fartyget Sankt Petersburg på floden Neva in i Ladoga till Valamo-öarna som också besöktes av president **Putin**. Vi var där, han var där men han missade oss. Jag fick i alla fall en liten inblick i säkerhetsarrangemangen, som inte var så påfallande.

Vill du läsa mera om resan, läs **Leila Ulvemos** reseberättelse på hemsidan.

Styrelsen var samlad, i dubbel bemärkelse, i soliga Karlstad hemma hos **Pirkko Ahlin**. Det är tryggt med en så trivsamt och kompetent styrelse som lever upp till inriktningen vi tog i Karlskoga förra våren; uppriktighet, engagemang och mötesordning.

Normalt råder det stiltje i föreningsaktiviteter sommartid. Göteborgsföreningen anordnade en båtutflykt, Stockholmsföreningen lunchträffar på Djurgården. Mellansverige planerar ett möte i Adolfsbergsskolan, Örebro. Skåne planerar inför Riksmötet 2007 o.s.v. För mer information hänvisar jag till hemsidan och föreningarnas sidor.

Du som läsare och medlem, besök i möjligaste mån vad som erbjuds från föreningarna. En fråga som ställdes var om den som tillhör en förening kan besöka en annan förenings aktivitet. Svaret var ”naturligtvis”, men gärna en förhandsanmälan.

Nästa styrelsemöte blir i Stockholm söndagen den 12 november.

Ha en god fortsättning på livet.

Hetta

”I krigets spår” till Finland-Ryssland

Det finns några enstaka platser kvar till Föreningen Nordens resa till Finland och Ryssland ”I krigets spår” 22-26 oktober 2006.

Bindande anmälan skulle vara lämnad senast 30 augusti, men det finns en chans. Visumansökan tar en månad så det gäller att bestämma sig kvickt!

Priset är 4 900 kr (520 euro). beräknat från 40 deltagare. Det inkluderar båt t/r inkl. hytt samt frukost Stockholm-Helsingfors, 1 hotellövernattning i Helsingfors, 1 hotellövernattning i Viborg, lunch 3 dagar, 2 middagar, svenskspråkig guidning i Tienhaara och Tali-Ihantala, busstransport i Finland, visum.

Betalningen sker till Karleby Resebyrås bankkonto i Sverige. Tillsam-

mans med fakturan skickar resebyrå ut ansökan om visum samt instruktioner för hur den ska fyllas in.

Preliminärt program

Avresa från Stockholm med Viking Line 22 okt kl. 16.50. Samling och föreläsning ombord. Middag på egen hand.

23 okt: Frukost ombord. Ankomst till Helsingfors kl. 10.00. Historisk föreläsning på Sveriges ambassad i Helsingfors. Lunch. Fritid. Möten med krigsveteraner, lottor och Finska krigsbarn.

24 okt: Efter frukost kör vi via Vaalimaa gränsstation över till Ryssland. Resan till Viborg tar ca 5 timmar. Lunch i Viborg. Besök i Tienhaara och Ihantala-Tali. Middag och övernattning

på hotell Druzhba i Viborg.

25 okt: Frukost på hotellet. Någon timmes egen tid i Viborg före återresan till Finland. Lunch på finska sidan. Färjan från Helsingfors avgår kl. 17.30. Frukost ombord, ankomst till Stockholm kl 10.

Förändringar

Pga tidsbrist och av kostnadsskäl har man gjort några ändringar i resans tidigare upplägg samt innehåll. Reseförsäkring ingår inte i resans pris, men visumansökan förutsätter reseförsäkring.

Anmälan och/eller frågor

Kontakta Yvonne Norrgård, tel 08 506 11 324, fax: 08 506 11320, eller yvonne@norden.se

Vasa-tema:

Mottagarfamiljen och veteranerna

400-årsjubilerande Vasa visade sin soliga sida för ett par hundra krigsbarn, därav många från Sverige, under krigsbarnsdagarna 9-11 juni. En skärgårdskryssning och en bussrundtur gav besökarna intrycket av att den här stan skulle man kunna trivas i.

Om man känner sig osäker med finskan så är svenska språket gångbart.

Under Finlands längsta bro (till ön Replot) stod folk och fiskade strömming! Det kliade i fingrarna.

Träffen fick sin prägel av ordföranden **Antero Valkama** som bjudit in två svenska syskon, **Maud Eriksson** och **Arne Rickberg**, som

han skötte när de var små bebisar. Det gav honom bra handlag som han senare fått god nytta av.

Den svenska mottagarfamiljens erfarenheter av sina finska barn var temat, och höjdpunkten var **Jenny Assarssons** rörande berättelse vid söndagens huvudfest. (Se hennes anförande här intill, något förkortat.)

Hon har aldrig kunnat glömma att lille **Veikko** ”grät och kallade på Jenny”. Hon har haft dåligt samvete för att hon inte ansträngt sig för att få kontakt. Det blev i stället **Veikko Olkinuora** som för ett par år sedan lyckades hitta sin svenska ”syster”.

Jennys berättelse fick åhörarna att ställa sig frågan: kände **mina** svenska ”syskon” skuld eller samvetsqual sedan vi rest tillbaka till Finland?

Brigadgeneral **Asko Kilpinen** hylade i sitt festtal krigsveteranerna. Han själv sändes som krigsbarn till Sverige i juni 1944. Moderns förklaring: ”Jag ville att minst en i vår familj klarar sig med livet i behåll.”

– Ingen i Finland kunde då ana ”undret” i Tali-Ihantala där man

Eva Widén (t h) från Nacka fick träffa sin syster Aune West, och hon fick tillfälle att besöka den kyrkogård där hennes försvunne far begravdes. Men av graven fanns inget spår.

Foto: Kai Rosnell

lyckades stoppa det sovjetiska anfallet, sa Kilpinen. Veteranerna räddade Finland både vintern 1940 och sommaren 1944. Utan deras insatser skulle vi krigsbarn inte haft någon möjlighet att återvända, i alla fall inte på våra egna villkor.

Kilpinen nämnde också den stora arbetskraftsutvandringen från Finland till Sverige på 60- och 70-talet som räddade Finland från jättearbetslöshet och samtidigt försåg Sverige med arbetare, en sorts ”frivillig värnplikt” till förmån för Sveriges välstånd.

– Betalade krigsbarnens egen generation på detta sätt tacksamhetsskulden till Sverige? undrade Asko Kilpinen

Arrangörerna löste problemet med översättningen med en nyhet: texten på storbildsskärm på det andra språket, så talarna kunde växla språk efter behag. Alla kunde ändå följa med.

En annan nyhet: lagom till evenemanget hade Posten gett ut ett speciellt frimärke (se bild). Kanske ett samlarobjekt med förstadsstämpel?

Kai Rosnell

Brigadgeneral Asko Kilpinen lägger en krans vid hjältegravarna assisterad av Antero Valkama och Brita Brandt.

Foto: Kai Rosnell

Tack!

Ett varmt tack till er alla deltagare som var med under Krigsbarnsdagarna i Vasa!

Wasa läns krigsbarn rf
Antero Valkama, ordf

Jenny Assarssons berättelse

”Han gråter och kallar på Jenny”

Jag var fem år när Veikko kom till oss. Han åkte tillbaka när jag var nio år.

Jag minns det med ett barns minne.

Vi var en familj som bestod av mor Lisa, 32 år, far Paulus, 37 år, Mia 9 år, Bo 7,5 år och jag Jenny 5 år. En vanlig lantbrukarfamilj.

Vi bodde på en lantgård med allt vad därtill hör: grisar, kor, höns och hästar, åkrar, ängar och skog.

Det var krig i världen. På kvällarna mörklades huset. Ofta flög flygplan över hemmet. Det kunde brumma i timal på nätterna.

Far pekade ut ett stort flygplan som förföljdes av två små jaktplan. Man kunde se att de små planen besköt det stora.

Ett bombplan exploderade i luften i närheten av mitt hem. Vi cyklade dit för att titta. Vi såg ett stort hål i marken.

Det regnade och min nya fina hatt blev totalförstörd.

”Jag fick den minste”

I denna familj fanns också en mycket älskad morfar. Han var ca 80 år när Veikko kom till oss.

Han var slöjdare och gjorde vävskyttlar. Han tog ofta hand om barnen. Det yngsta barnet hade **alltid** rätt.

När Veikko kom blev han yngsta barn hos oss med de privilegier det innebar.

I vår familj fanns inte mycket pengar, men vi hade alltid mat och värme. Vi hade färsk mjölk, kött och ägg och bröd.

På sommaren plockade vi bär och mor gjorde sylt och saft.

Så kom han då – Veikko.

Mor bar honom i famnen. ”De gav mej den minste”, sa mor.

Kastade dockan

Han var klädd i en liten fin kostym. Den passade honom precis. Den var sydd i ljusblått tyg i krigstidskvalitet. Den var fodrad med flanel.

Han var våt i byxorna. Han var bara 2,5 år.

Han var ledsen och han fick låna min docka. Han kastade den direkt i vattenspannen.

Dockan var hemgjord. Mor hade sytt den i bomullstyg med stoppning av vadd. Den blev jättevåt.

Det var Veikko Olkinuora som till sist uppsökte sin krigsbarnssyster Jenny Assarsson. Nu har de återupptagit kontakten och träffades i samband med krigsbarnsdagarna i Vasa.

Foto: Kai Rosnell

Pratade skånska

Den första tiden innebar språksvårigheter. Veikko lusika... äiti...

Vi begrep ingenting.

Men det dröjde inte länge förrän han pratade skånska som vi andra.

Jag tror att det var Veikko och jag som lekte mest.

Far konstruerade olika gungor och redskap som vi kunde leka med.

Våra föräldrar var ganska stränga – men ju äldre jag blir, desto mer beundrar jag dem.

Påssjuka

Den hösten fick vi påssjuka. Barnsjukdomar ska man ha när man är barn. Vi blev friska.

Mor fick också påssjuka. Hon hade lagt i blöt för att tvätta. På den tiden sköljde man tvätten i kallt vatten.

Hon fick hjärnhinneinflammation. När jag vaknade en natt satt mor på sängkanten och vår faster Dina drog på henne strumporna. Det var skrämmande att mor inte kunde klä på sig själv. Mor fick åka till sjukhuset och stanna där länge.

Vad är LÄNGE?

Veikko och jag fick följa med faster Dina hem.

Mor kom hem till jul. Vi fick stanna

hos faster Dina. Mor hade så ont i huvudet och doktorn hade sagt att mor behövde vila.

Mia tog ett stort ansvar för hushållet. Innan vi fick komma hem anställdes en piga för att hjälpa till med arbetet i hemmet.

Följde med till skolan

Året efter föddes en liten pojke som fick heta Axel. Han växte inte som andra barn. Det konstaterades att han hade hjärtfel (blue baby). Han dog den 18 december sex månader gammal. Mor och far sörjde honom djupt och mor gömde foton och dödsannons i skrivbordslådan.

Elva månader efter hans död föddes Erik.

Jag tror att vi barn fick extra mycket kärlek efter detta.

Jag började skolan 1944. Jag trivdes väldigt bra och var nog lite favoriserad.

Jag vet att Veikko fick följa med till skolan. Det var ganska vanligt att yngre syskon fick följa med. De fick rita och om de ville kunde de följa med i undervisningen.

I skolan fanns cirka 12 elever uppdelade på två klasser, och vår lärarinna hade tid över för syskonen.

forts nästa sida →

Barndomsvännen kom till Torsby – även i år!

Raimo Aro (t v) bjöd in sin barndomsvän Lasse Saastamoinen med fru Ulpu till Kungälv. Mest överraskad blev Lasse för färden gick vidare till Torsby där han vistades som krigsbarn!
Foto: KaiRosnell

För ett par år sedan flyttade **Raimo Aro** tillbaka till Åbo, efter några tiotal år i Sverige.

Två-tre månader senare var han tillbaka i Fjärås.

– Det funkade inte alls. Jag trodde jag skulle trivas där, jag har ju syskon och vänner och jag har bott och jobbat där från och till. Men nej..., säger Raimo Aro. Jag har väl bott för länge i Sverige.

Han återknöt bekantskapen med sin barndomsvän och lekkamrat i Åbo, **Lasse Saastamoinen**, även han krigsbarn i Sverige några år.

När Lasse fick en inbjudan av Raimo att komma och hälsa på i samband med Riksmötet i Kungälv nappade Lasse och hustrun **Ulpu**, och anslöt sig till Helsingfors-bussen.

Då hade han ingen aning om att resan skulle gå vidare från Kungälv till Torsby i Värmland.

Det var där han vistades som krigsbarn i två år!

Det blev en alldeles speciell upplevelse för Lasse .

Kai Rosnell

Jennys berättelse...

forts från föreg sida

Veikkos biologiska mor hade brev-växlat med mor under tiden han fanns hos oss.

En dag kom det brev från Veikkos far och styvmor. De ville ha hem honom till Finland. Far och mor protesterade men de fick ge sig.

Innan skolan skulle börja åkte han tillbaka. Far köpte kostym med golfbyxor och han fick en tavla med sig som minne.

Språket igen

Det kom brev från Finland, Veikko hade det svårt. Kunde inte språket. Grät och kallade på Jenny.

Vi förlorade kontakten.

Familjen utökades: Ingemar föddes 1947, Eva 1949 och Lennart 1950.

Hade jag svikit?

Under hela mitt liv har ”Han gråter och kallar på Jenny” funnits med mig.

Jag har alltid undrat vad som hänt Veikko. Hade jag svikit honom? Jag kände SORG, vrede och förtvivlan över att inte kunna göra något åt situationen.

Jag har träffat många krigsbarn under mitt liv. Min man har en fostersyster som hade sitt hem i Vasa.

Vi har så ofta talat om Veikko.

Ett liv i saknad

I början på nittio-talet kom en journalist från Vasa på besök till den kafestuga som jag drev några somrar. Jag

talade med honom om Veikko och frågade var Ylistaro fanns. Han berättade att det låg några mil inåt landet från Vasa.

Jag gjorde inga efterforskningar. Jag visste inte om Veikko levde eller hade flyttat till annan ort.

Jag tror att vi syskon har lärt oss att vara öppna i kontakten med människor från andra länder. Våra föräldrar visade vägen för oss.

Vad vi inte visste var: Veikko hade levtt ett helt aktivt liv med saknaden efter det hem han hade haft under fyra år.

Veikko bar på en längtan till hemmet. Vi fick leva kvar i vårt hem och flyttade så småningom ut till våra respektive platser i världen.

Far dog redan 1959, 56 år gammal. Mor dog 1985, 75 år gammal.

Min bror Bo bor kvar i hemmet tillsammans med sin fru Mildred.

Möttes i Oskarshamn

När Veikko ”hittade” oss efter 58 år träffades vi först på krigsbarnsträffen i Oskarshamn 2004. Tack vare god tolkhjälp kunde vi få kontakt med varandra.

I fjor besökte Veikko barndomshemmet tillsammans med Aulis Kjäll. Vi besökte då olika platser som Veikko hade haft kontakt med när han bodde i familjen.

Det kändes omtumlande för oss syskon att möta Veikko efter alla dessa år.

Under denna krigsbarnsträff är vi gäster hos Veikko och hans familj.

Vi har en bror i Finland.

Jag vill sluta med en liten dikt av Jacques Werup:

Jag har varit med om dej.

Jag kan aldrig glömma dej.

Jenny Assarsson

”Kände min fostersyster också skuld?”

Pertti Kavén blev ”tagen” av Jenny Assarssons berättelse. Det var han inte ensam om.

– Jag ska skicka den till min ”syster” i Skövde, sa han. Undrar om hon kände skuld på samma sätt när jag gråtande skickades tillbaka till Finland?

– Jag vet att min fosterfar Helmer följde mig till tåget, och han sa inte ett ord sedan på hela dagen, har fostermor Svea berättat senare.

Jennys berättelse publiceras på finska i septemernumret av Sotalapsi-tidningen.

K.R.

Birgitta träffade okänd släkting

Birgitta Pettersson, född **Ikonen** (bilden ovan) är vice ordförande i Göteborgsföreningen. Hon bar en stor del av ansvaret för att arrangemangen kring Riksmötet i Kungälv fungerade så bra.

Hon har kvar den lilla resväska med innehållsförteckning som hon fick med sig vid avresan från Finland.

I Kungälv träffade hon för övrigt en hittills okänd släkting, Ikonen, Birgitta har tappat bort förnamnet....

– Släkten är stor, vi är väl kring 40 000 med namnet Ikonen. Men vi hör till samma släkt allihop, berättar Birgitta.

K.R.

Fem av sjutton barn sändes till Sverige

Gunnel Hedman (bilden nedan) från Karleby visade gott humör i soliga Vasa.

Hon har vistats som krigsbarn i Dugatorp nära Kungsbacka. Fem av de sjutton (17!) barnen i hennes familj kom till Sverige under kriget.

– Nu är vi bara elva kvar, berättar Gunnel.

En av systrarna var också med i Vasa, **Iris Öst** med sin man **Stig**. Ett kärt återseende.

K.R.

Bilderna på
detta uppslag:
Kai Rosnell

Klasskamrater från 1942 möttes i Kungälv

Raii Puhakka-Mäkinen (t h) kände igen fler av sina klasskamrater från Linköping än **Sirkka Gurby** när de överraskande träffades i Kungälv.

Sirkka Gurby kom till Bjärka-Säby i Linköpingstrakten 1942 och fick gå i en finskspråkig skolklass ett par år.

Från den tiden har hon ett foto med elever och lärare taget vid en port till domkyrkan. Hon minns dock inte med säkerhet några namn på klasskamraterna.

Sökningar om klassen både hos domkyrkoförvaltningen och i stadens skolarkiv har inte resulterat.

I samband med mina forskningar efter krigsbarn som varit på svenska barnhem fick jag kontakt med **Raii Puhakka-Mäkinen** i Joensuu, som berättade att hon en kort tid varit på Privata sjukhemmet i Linköping. Parentetiskt framkom att hon gått i en finsk skolklass i domkyrkoförsamlingens hus i Linköping.

Jag blev genast klar över sambandet till Sirkkas minne och foto, men yppade ingenting då.

Vi e-postade ett par brev mellan oss och konstaterade att vi skulle till Kungälv i maj. Jag skrev till Raii att det kanske dyker upp en överraskning där.

På lördagsmorgonen i Kungälv träffade jag Raii Puhakka-Mäkinen och hennes man vid frukostbuffén. När jag återvände till bordet hade Raii satt sig alldeles intill Sirkka, som hon inte tidigare träffat.

Efter ett par artighetsfraser nämnde Raii att hon kanske skulle möta en klasskamrat från Linköping, men hon visst inte vem.

Sirkka svarade att det nog var henne Raii sökte. Sirkka var införstådd med mötet men för Raii blev det något överraskande och för båda att de så omgående kom att sitta intill varandra.

Givetvis utväxlades många minnen och det gamla klassfotot studerades intensivt. Det visade sig att Raii hade bättre minnen för namn än Sirkka.

Tapani Rossi

Nu har Margareta Wersäll doktorerat

Nu har Margareta blivit fil. dr.

Den 31 maj 2006 disputerade **Margareta Wersäll** för doktorsgraden vid avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala.

Avhandlingen har titeln "Fattighusliv i ensamhetsslott. Ivar Lo-Johansson och de äldre i samhällsdebatt och dikt." Den handlar om författarens kamp för de äldre i reportage, radioföredrag och böcker.

Margaretas livsresa från krigets Finland till ett liv i Sverige började 1939. Eine Marketta Harju föddes då i Martiniemi i Haukipudas socken.

I maj 1942 for hon till Sverige där hon senare adopterades.

– Vi var tre systrar hemma men jag var den enda att skickas iväg, berättar Margareta Wersäll.

– Jag har inga minnen av resan. Jag kom till en prästfamilj **Einar** och **Signe** i Högbo utanför Sandviken. Einar hade deltagit som frivillig fältpräst i vinterkriget. Paret hade inga egna barn.

– De hade tänkt sig en pojke och trodde att Eine var pojknamn, men i stället fick de mig, en mörkhårig flicka.

– Min far **Viljo Harju** hade som nioåring sålts på auktion. Han var född 1906.

– Han hade tre syskon, men vad som hände dem vet jag inte. Mina farföräldrar var **Hanna-Tilda** och **Matti Harju**. Kanske var det svält och nöd? Vad jag hört är att farmor inte klarade hålla hungern borta från barnen.

Liknande händelser drabbade även barn i Sverige och andra länder på den tiden.

– Min mamma **Greta** var född 1899. Mina föräldrar träffades via Frälsningsarmén i Martiniemi. Greta var kapten och pappa Viljo soldat. Mamma tvingades lämna Frälsningsarmén när hon gifte sig med en soldat.

Viljo arbetade på sågverket på orten, senare på Veitsiluoto som nu är Stora Enso. Sågverket låg på en halvö utanför Kemi. Greta arbetade där med byggnadsmaterial ända till sin pensionering. Viljo byggde 1964 en stuga i skogen i Maksniemi i Simo socken.

– Mamma var mycket läsinresserad och efter hennes död hittades tusentals

När Ivar Lo-Johansson lämnade sitt arkivmaterial till Uppsala universitet fick Margareta Wersäll i uppgift att "gå igenom" det. Resultatet blev en doktorsavhandling.

Foto: Kai Rosnell

böcker vars existens ingen känt till. Ensamheten i skogen gjorde henne deprimerad de sista åren.

Döttrarna ordnade en plats på ålderdomshemmet 1980. Viljo fortsatte bo kvar i skogen ytterligare sju år.

Mamma blev medelpunkten på äldreboendet.

– Hon läste dagstidningar för de äldre på sitt sätt. Vardagsnyheterna bjöd inte på några sensationer så det såg hon till att skapa på egen hand. De boende var helt förundrade över vad mycket spännande som hände i deras lilla ort!

När jag frågar Margareta om hennes uppväxt svarar hon att "det kändes svårt att knyta an till familjen, särskilt till adoptivmodern Signe som saknade empati och förmåga att förstå ett litet barn. Aga förekom ofta."

Margareta kände rädsla hela uppväxten, ja t.o.m sen hon flyttat hemifrån låg en hotande skugga över henne. Fadern reste i tjänsten en hel del så något stöd där kunde hon sällan räkna med.

De sista tio-femton åren har Margareta fått kontakt med sina bägge sysstrar, **Inkeri** och **Sirkka**.

Inkeri talar ingen svenska men det gör Sirkka. Bägge är numera änkor och Inkeri bor kvar i Kemi.

Margareta känner igen sig i vissa drag hos systrarna. Efter besöket vid föräldragraven känns det som hon fått

en sorts rötter tillbaka. Det betyder idag mycket för henne.

I tonåren dök plötsligt pappa Viljo upp på motorcykel. Hans syfte var att hämta hem henne. Hon var då ännu inte adopterad. Men han ändrade sig och for vidare samma dag. De sågs aldrig mer.

Margaretas eget bokintresse och läshunger började tidigt och hon hade lätt för sig i skolan.

Hon träffade fö sin blivande make **Hans** i samband med sina universitetsstudier i Uppsala.

De har två barn, **Fredrik** och **Louise**, och barnbarnet **Joakim**.

Margareta träffade aldrig mer sin mor efter resan till Sverige. Men hennes fotografi finns alltid på nattduksbordet med fräscha blommor. En kusin till flickorna Harju var **Harri Nikkonen**, en känd operasångare som dog ung. Ännu en släkting, **Sakari Nikkonen**, blev finländsk mästare i dragspel.

I resan genom livet har nog funnits en del tårar blandat med sol och skugga.

Kanske de finska rötternas sisu har stärkt henne ända hit?

Doris Emanuelsson

De som är intresserade av att läsa Margaretas avhandling kan ta kontakt med Margareta.

Hur Eila hittade sin namne

Ella Selin har torkat bort en tår av glädje sedan hon fått träffa "sin" lilla finska flicka Eila (t v) igen efter 63 år. Och dottern Eila (t h) fick äntligen träffa sin namne.
Foto: Margareta Boman

Sent förra hösten fick jag en förfrågan: Kunde jag hitta Eila som vistats som krigsbarn på finska barnhemmet Restenäs i Ljungskile, Bohuslän. Hon hade fotografier av henne.

Eila Selin i Huskvarna ville nämligen ha kontakt med den flicka som hon blev uppkallad efter.

Hennes mor **Ella Selin** var kokerska på barnhemmet och hade fäst sig vid den glada flickan med det ljusa håret, som dessutom tycktes ty sig till henne. Därför fick hennes egen dotter namnet Eila.

Efterlysningen i tidningen Land (nr 45-2005) hade inte gett avsett resultat.

Spännande sökning

Landsarkivet i Göteborg har ett rikhaltigt krigsbarnsmaterial, bl a uppgifter om var barnen bodde. Men att leta efter en Eila, utan efternamn...

Jag gick igenom en mängd listor och till slut fann jag en enda Eila som vistades där 1942-43, och hennes bror **Lauri**.

Av transportlistorna jag kollade framgick att båda kommit med samma båt som jag själv från Åbo till Stockholm, och förmodligen med samma buss från Björneborg till Åbo som jag. Denna Eila hade dessutom rest tillbaka till Finland med samma tåg som jag i juni 1943. Vad spännande!

Här kanske jag kan hitta något och bräcka den stora tidningen Land...

Lyckades spåra brodern i Sverige, han hade kvar sitt ovanliga efternamn. Ett telefonsamtal till honom, och jag hade fått uppgifter om systemen Eila också. Även hon bodde i Sverige, men hon hade fått moderns flicknamn vid återkomsten till Finland, därför lyckades inte spårningen den vägen.

Var det rätt Eila?

Jodå, Eila hade vistats på Restenäs men hade inget minne att hon skulle ha fotograferats.

Eila fick tag på ett exemplar av tidningen och läste efterlysningen.

– Det kan vara jag men jag är inte säker, sa Eila.

Jag förmedlade kontakten, men det kändes inte helt rätt. Där fanns tvivel i botten.

Några veckor senare ringde Eila Selin igen:

– Nu har jag fått kontakt med den "riktiga" Eila, sa hon och rösten strålade av glädje.

En granne hade sett efterlysningen och efter en lång tids funderande visat den för **Eila Johansson** i Alafors.

– Men det är ju jag! hade Eila utropat.

Andra foton från den tiden bekräftade att det var rätt Eila.

Nu har Eila och Eila träffats, och

Ella Selin har fått krama om "sin" lilla flicka från barnhemmet. Och tidningen Land fick sin historia (nr 34-06).

Eila kom som fyraåring till Sverige redan i november 1941 tillsammans med äldre systemen **Anja**. Men man skilde syskonen.

Jobbig barndom

Eila cirkulerade hos ett par olika familjer innan hon kom till barnhemmet Restenäs som sexåring.

Systrarna återvände till Finland, men kom priodvis tillbaka till Sverige.

– Jag var ett pendelbarn, tillbringade några somrar i Bohus. När min far dog, jag var tio år då, skulle jag tillbaka till Finland för gott. Men jag reste tillbaka när jag var 15. Det var ett bra beslut.

Som 18-åring träffade hon sin blivande man **Rolf**. De gifte sig fem år senare och det håller än. Hon värdesätter tryggheten.

Eila har svårt att förstå hur hon klarat sig så bra trots sin jobbiga barndom.

Kontakten med namnen Eila i Huskvarna har fortsatt.

– Det känns som om vi känt varandra hela livet, säger Eila Johansson.

När jag frågar Eila Selin säger hon:

– Det känns som om vi känt varandra hela livet.

Kai Rosnell

Ett sorgebud: Singa Sandelin Benkö har lämnat oss

Hennes arbete skall fullföljas

Under midsommarhelgen nåddes vi av sorgebudet att professor **Singa Sandelin Benkö** hade drabbats av en plötslig sjukdomsattack. Trots snabb och professionell hjälp kunde hennes liv inte räddas.

Singa Sandelin Benkö föddes den 31 december 1932 i Helsingfors och avled den 24 juni 2006. I sitt första äktenskap med journalisten och författaren **Carl Fredrik Sandelin** hade Singa fyra barn.

Ingen vet exakt hur många finländska krigsbarn som evakuerades till Sverige under andra världskriget, men man har uppskattat antalet till ca 70 000. Ett av dem var Singa.

Trots att hennes Sverigevistelse på många sätt var lyckad blev evakueringen en upplevelse som på ett avgörande sätt påverkade Singa för resten av livet. I fokus för hennes professionella verksamhet, både den akademiska och den kliniska, var utforskandet av människans inre verklighet och de processer som tidiga separationer kan medföra.

Bok av randanteckningar

Efter en bana som redaktör, journalist och företagare under 50-60-talet blev Singa Sandelin Benkö filosofie magister år 1971. Hon blev lektor vid den svenskspråkiga enheten vid pedagogiska institutionen vid Helsingfors universitet och disputerade 1982 med avhandlingen "Self and Education".

Randanteckningarna till doktorsavhandlingen blev ett manuskript som Singa sände in till Schildts förlag. Romanen "*Gäst i eget hem*", en utvecklingsroman som handlar om krigsbarnet Sindra och hennes väg till självkännedom, vann första pris i Holger Schildts och Svenska folkskolans vänners romanpristävling för nya prosaister 1982.

Hon var docent vid både Åbo Akademi och Helsingfors universitet. Under 80-talet tjänstgjorde Singa under flera perioder som professor i pedagogik och vuxenpedagogik. År 1985 lämnade hon Helsingfors universitet för att sköta en professur i pedagogik vid Åbo Akademi i Vasa.

Som lärare och handledare var

Singa Sandelin Benkö

Singa kunnig och inspirerande. Hon var en skicklig pedagog som bjöd på sig själv och sina erfarenheter och var genuint intresserad av studenterna och deras personliga tillväxt. Hon var nationellt och internationellt en uppskattad och ofta anlitad föreläsare.

Handledare

Hennes publikationslista omfattar både monografier och vetenskapliga artiklar. Hon var redaktör för flera vetenskapliga tidskrifter och handledare för ett tiotal doktorsavhandlingar. Vetenskapligt låg hennes styrka i att utveckla den psykodynamiska teorin om självet. År 1998 förlänades hon professors titel.

Vid sidan av arbetet vid pedagogiska institutionen utbildade sig Singa till psykolog och blev legitimerad psykoterapeut år 1992. Hon var initiativtagare till grundandet av den svenskspråkiga psykoterapeututbildningen i Samfundet Folkhälsans regi. Folkhälsan stod Singas hjärta nära och hon verkade inom organisationen i olika uppgifter till sin död.

Hem till tryggheten

Singas andra äktenskap med arkiitekten **Peter Benkö** förde henne åter till Sverige, där hon bodde under åren 1990-2001. Under denna period var

hon högskolelektor och chef vid Hälsohögskolan i Stockholm och skötte därtill uppdrag vid Institutionen för Lärande, Informatik, Management och Etik vid Karolinska Institutet.

Forskningsprojektet

Efter Peter Benkö's plötsliga död år 2000 flyttade Singa tillbaka hem till Finland, till barnen och – som hon själv uttryckte det – till tryggheten. Då återvände hon också till pedagogiska institutionen och påbörjade forskningsprojektet "*Barnet i stormens öga – krigsbarn då (1939-1945) och nu*".

Som student vid Helsingfors universitet var Singa häpnadsväckande aktiv. Hennes engagemang i krigsbarnsfrågan var osvikligt och som den veritabla nätverksskapare och kontaktknytare hon var, byggde hon snabbt upp en forskningsgrupp som var både tvärvetenskaplig och internationell. Ett unikt material gällande en stor krigsbarnsgrupp insamlades under år 2005. Enligt Singas önskemål och i kraft av hennes inspiration fortsätter projektet i hennes anda.

Singas bortgång kom plötsligt och oväntat. Det fanns ingen tid att säga farväl. En liten tröst i sorgen är att veta att om någon verkligen har lyckats "gripa dagen", så var det Singa Sandelin Benkö. Hon var och verkade i nuet, till sitt sista andetag. Hon var livstillvänd, närvarande och fanns alltid till hands – för barnen, barnbarnen, systarna och vännerna – och för många, från när och fjärran, som hon sparrade, motiverade och uppmuntrade. Vi som haft glädjen att känna Singa kommer att för alltid bevara minnet av hennes glöd och lyskraft.

Nina Santavirta

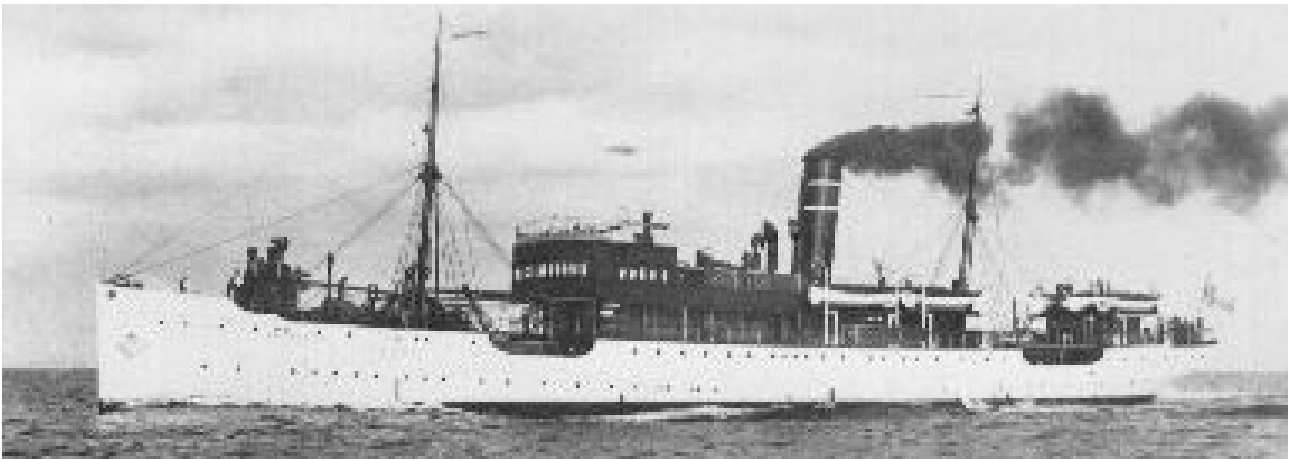
t.f. professor i pedagogik och vuxenpedagogik, Helsingfors universitet.

Med i Reading

Den internationella krigsbarnskonferensen i Reading 6-8 september 2006 kommer att tillägnas minnet av Singa Sandelin Benkö.

Hennes föreläsning "*Barnet i stormens öga*" kommer där att framföras av Nina Santavirta som tagit över ledarskapet för projektet. *K.R.*

Många av oss har rest flera gånger med Arcturus. Den byggdes 1899 i Dundee, gjorde 13,5 knop, skadades av ryska bomber i januari 1940, användes efter reparation för barntransporterna. Upphuggen i Holland 1957.

Sommarbarnen blev krigsbarn

Vid genomgång av arkivmaterial från Halland fann jag många dokument, som hör samman med begreppet finska sommarbarn från 1941. Det var en företeelse, som fick stort genomslag i Halland, med tanke på västkustens attraktionskraft och tillgång till kustnära sommarkolonier samt intresserade privatpersoner.

Det var en ganska omfattande process som föregick organiseringen av mottagningen i Hallands län. I maj månad rapporterar ett antal lokala kontaktpersoner till länsombudet **Ann-Marie Hermelin** en rad namn på sommarhem. Av några handlingar kan man förstå att en del barn vistats i Sverige under vinterkriget och en tid därefter. Bland intresseanmälningarna att mota sommarbarn hade några familjer angett namn på barn som varit hos dem "förra året".

En tanke bakom?

Finska myndigheter tvekade, trots att man konstaterar att det fanns behov av att överföra svaga barn till Sverige, och man kom inte igång förrän i maj månad med organiserade transporter. Det är notabelt att en stor grupp barn kommer den 17 juni 1941, veckan innan Hitler utlöser sin Barbarossa-plan, som Finland dras med i.

Administratörerna för barnmottagandet i Sverige var nog omedvetna om de storpolitiska tankarna, som låg bakom den nya konflikten med Sovjetunionen.

När man tittar på sommarföräldrarnas önskelistor om barn, kan man lugnt påstå att minst 80 % hade uttryckt önskemål om flickor. Det var mera säl-

lan som pojkar var ett förstahandsintresse och när det skedde var det vanligtvis hos lantbrukare.

Över 2000 barn

Fram till juni, innan fortsättningskrigets utbrott, hade man transporterat 736 barn till Sverige. Ungefär hälften av dessa kom till Halland. Parallellt hade på privata initiativ 1300 barn överförts. När Finland den 26 juni 1941 blev engagerat i fortsättningskriget fanns mer än 2000 finska sommarbarn i svenska hem och kolonier.

Det osäkra läget i Finland fördröjde ständigt återresorna och man kan ana att barnen blir allt mer invanda med de svenska förhållandena. I oktober kommer ett brev från Kommittén för finska sommarbarn till Hallands länsombud med följande lydelse: "*Följande nummer skola enligt föräldrarnas önskan skickas hem snarast möjligt - helst redan om lördag.*"

I brevet finns sedan en lista med ca 60 namngivna barn med hemortsadresser. Veckan därpå får fru Hermelin ett nytt brev med lydelsen: "*Mannerheimförbundets Utskott för sommarbarn i Sverige ber Eder vördsamtt att sända hem följande barn ovillkorligen med nästa lägenhet. Föräldrarna vilja ha dem i skolan och äro oroliga när inte barnen kommer, fast de hava bett dem flere gånger. Barnen äro:...*" - så följer en bilaga och ett par listor, en med 13 och en med 58 barn, som skulle ha skickats hem efter tidigare anmaning. Brevet är daterat i Stockholm den 21 okt 1941.

25 oktober kl 19.00 avgick S/S Arcturus med ca 80 barn som varit i Halland. Det var alltså inte många timmar från den dagen då Ann-Marie Hermelin mottog brevet till att barnen skulle sättas på tåget för att hinna ombord på Arcturus.

Ont att minnas

Man kan lätt föreställa sig vilken brådska det måste blivit att organisera den transporten. Dramatiken för barnen, som plötsligt med kanske bara några timmars förvarning skulle resa iväg efter flera månaders vistelse i Sverige tillhör sådant som fortfarande kan göra ont att minnas.

Logiken i logistiken kring barntransporterna kan förefalla något förbryllande. Den 21 oktober transporteras en båtlast sommarbarn hem. Säkert har båten gått fler turer, eftersom det kom mer än 300 sommarbarn enbart till Halland. En tur gick till Åbo 27-28 september med hemresande sommarbarn. Med vändande tur fanns jag och min bror, för vi anländer till Stockholm den 1 oktober 1941. Vi sändes iväg av Barnförlyttningsskommittén medan "Mannerheimsförbundets Utskott för sommarbarn i Sverige" samtidigt kallade hem ett stort antal barn. Åtskilliga sommarbarn tycks ha varit födda de första åren av 30-talet och merparten skolpliktiga, medan vi "krigsbarn" var några år yngre.

Tapani Rossi

Källor:

RA: Hjälpkommitténs arkiv.

LLA: Lokalombudet Ann-Marie Hermelins arkiv rörande finska krigsbarn.

Mannerheim och Östkarelen

Rolf Hessel, Pentti Käppi och Tapani Rossi har diskuterat **Mannerheim** och betydelsen av den finska ockupationen av Östkarelen 1941.

Jag gläds att Mannerheim diskuteras, han har som militär och statsman på ett betydelsefullt sätt påverkat Finlands öden. 1939 spelade han en betydande roll vid igångsättandet av krigsbarnsverksamheten.

När man resonerar om ockupationen av Östkarelen måste man återvända till 1918 och inbördeskriget. Den 23 dec 1918 kom Mannerheims dagorder att han "inte skulle sticka svärdet i skidan förrän den siste av Lenins soldater var fördriven från Finland och Fjärrkarelen".

Uppmuntrade motstånd

Denna dagorder är speciell för den gavs före det avgörande slaget vid Tammerfors.

Mannerheim förklarade själv att med denna dagorder ville han sporra invånarna i Östkarelen att bilda motfront mot bolsjevikerna.

Det känns förståeligt när man tänker på läget i inbördeskriget då. Den vita armén hade inte resurser att ägna sig åt Östkarelen.

Efter inbördeskriget gjordes under ledning av **Paavo Talvela** en krigsoperation mot Östkarelen, som misslyckades.

Fredsöverenskommelsen i Tartu (Dorpat) fastslog att Östkarelen hörde till Sovjetunionen. Genom att avstå från Repojärvi och Porajärvi kommuner fick Finland Petsamo.

Inget folkligt stöd

Östkarelen övergavs dock inte helt. Akademiska Karelska sällskapet verkade öppet för att Östkarelen skulle bli en del av Finland. För den stora allmänheten var hela saken främmande.

I en dagorder från juli 1941 återkommer Mannerheim till detta genom att hänvisa till dagordern från 1918. I 23 år hade Viena och Aunus väntat på befrielse. Nu hade frihetens dag börjat gry.

Fagerholm berättar i sina minnen att dagordern fick en besvärande uppmärksamhet i den finska rege-

ringen. När **Tanner** kraftigt kritiserade marskalken svarade denne, att krig förs inte så att man stannar vid ett godtyckligt streck på kartan utan först vid strategiskt lämpliga försvarsställningar.

Överskridandet av gränsen väckte motstridiga känslor även hos armén och det förekom t o m vägran.

Rolf Hessel har fel när han säger att Mannerheim ville tränga in så långt som möjligt på sovjetiskt område. Tre "flaskhalsar" räckte: Maaselkä-näset i norr, Aunus-näset som slutar vid floden Svir, och Karelska näset där fronten gick ungefär vid den gamla gränsen.

Englands krigsförklaring

Från Karelska näset företogs inga anfall mot Leningrad 1941 trots Hitlers påtryckningar. Finland trängde heller aldrig in så långt att man kunde skära av järnvägen till Murmansk, trots att tyskarna tryckte på.

Även utomlands väckte Mannerheims dagorder uppmärksamhet. Den gjorde Finland till angräpar och försvagade landets moraliska ställning. Englands krigsförklaring mot Finland 6 december 1941 orsakades till stor del av ockupationen av Östkarelen

Planerna för Östkarelen förutsatte i sista hand att Tyskland skulle vinna kriget. Men det fortsatte längre än väntat, och krigslyckan vände. Det var nödvändigt att avstå från tankarna på att inlemma Östkarelen med Finland. Det var dock ett klart mål 1941 att avsluta ockupationen och införliva Östkarelen med Finland, och man vidtog förberedelser för detta bland den östkarelska befolkningen.

År 1944 hade kriget för Finlands del förvandlats till en kamp för att överleva. Röda armén hade gått från seger till seger, utrustningen och taktiken hade förbättrats väsentligt. Det var något helt annat än under vinterkriget. Dess strategiska anfall mot tyskarna 1944 lyckades utan undantag.

Snabb reträtt

Röda arméns storoffensiv på Näset började 9 juni 1944, tre dagar efter landstigningen i Normandie. Ordern att dra sig tillbaka från Östkarelen gavs 12

Frontläget i slutet av år 1942

juni, man dröjde alltså inte länge. Ryssarnas offensiv i Östkarelen började först 21 juni eller tolv dagar efter storanfallet på Näset.

Eftersom striderna där bröt ut så sent hann finnarna förflytta tillräckligt stora styrkor med järnväg till Näset och de avgörande striderna. Om de ryska angreppen kommit samtidigt hade denna omflyttning inte varit möjlig.

Det är förbluffande att Röda arméns flygvapen inte lyckades bryta den strategiska järnvägsförbindelsen mellan Östkarelen och Karelska näset.

forts på nästa sida →

Mannerheim och Östkarelen..... ”Arbetsplikten”

forts från föreg sida

Läget kritiskt

När man bedömer Östkarelen betydelse med hänsyn till de avgörande slagen kan fastslås att området var en 150 km djup buffertzonen där man kunde nöta på fienden i uppehållande strider.

Både Sovjets manskap och utrustning försvagades före det avgörande slaget. Detta stod vid Nietjärvi 10-17 juli. Finlands försvarslinje var tre linjer djup i U-form. Ryssarna lyckades med sitt massiva angrepp uppnå genombrott och läget var stundtals kritiskt. Ryssarna hade en klar förintelsetaktik: att isolera de finska förbanden och driva dem mot Ladogas strand.

Hur häftiga striderna var visas av att ryssarna förlorade 104 pansarvagnar, därav 80 tunga.

17 juli lyckades finnarna genom motanfall tränga tillbaka alla ryska styrkor som lyckats ta sig in i de finska ställningarna, och striderna avtog efterhand.

Nära rysk katastrof

Ett genombrott hade medfört att avvärjningssegrarna på Näset hade förlorat sin betydelse.

När U-linjen höll försökte ryssarna gå norrut runt Ilomants och anfälla försvararna i ryggen. Här avvärjde general **Raappana** anfallet med en skicklig dubbel inringningsmanöver som var nära att sluta i katastrof för ryssarna.

Fortsättningskrigets sista stora slag slutade alltså med ett aktivt finskt försvar. Förlusten vid Ilomants var sista droppen för den ryska militärledningen. I stället för en snabb invasion skulle ryssarna tvingas till ett långvarigt krig. Tidtabellen när det gällde Tyskland tillät inte detta.

Försvaret av U-linjen höll, men hade det hållit utan de uppehållande striderna som nötte ner ryssarna? Hur hade det gått om storoffensiven hade börjat vid U-linjen?

Ändrad stämning

Mannerheims uttalande 1941 om Östkarelen betydelse besannades, men på ett annat sätt än han tänkt.

En klar förändring skedde också i de finska styrkornas deprimerade sinnesstämning, vilket hade betydelse för slutresultatet.

I **Väinö Linnas** ”Okänd soldat” konstateras, när man återvänt till finska sidan över den gamla gränsen:

”Ingen av mannarna sa någonting om att det nu gällde att börja slåss på allvar. De märkte det knappast ens, men det framstod som en självklar plikt att försvara fosterlandet när man väl hade beträtt en mark som gav en rätt att använda benämningen försvarskrig.

Striderna om U-linjen började, och fienden fick åter pröva på hur det kändes att slå huvudet blodigt mot väggen.” (N-B Stormboms översättning.)

Pertti Kavén

Översättning: *Kai Rosnell*

Källor:

Y.A.Järvinen: Jatkosodan taistelut. (Fortsättningskrigets strider.)

Väinö Linna: Tuntematon sotilas. (Okänd soldat.)

Lasse Laaksonen: Eripuraa ja arvovaltaa. Mannerheimin henkilösuhteet ja johtaminen. (Oenighet och auktoritet. Mannerheims personförhållanden och ledarskap.)

K-A Fagerholm: Puhemiehen ääni. (Talmannens röst.)

Anastasia Trifonova: Suur-Suomen aate ja Itä-Karjala. (Idén om Stor-Finland och Östkarelen.)

”Fotona visar vad för sorts arbete som kvinnorna kunde tvångskommanderas till”, skriver **Tapani Rossi** i MN 2/2006. Bilderna visar arbete med skörd, med ammunition i en fabrik och arbete på ett bygge.

Tapanis ordval ger alltihop en attityd av öststatlig tvångsstyrning av medborgarna.

Men du Tapani, du missar den fosterländska aspekten. Det var en plikt för alla att försvara fosterlandet och dess existens när denna var satt på spel. Var och en visste detta på den plats i samhället där var och en var. Så upplevdes denna ”tvångskommandering”.

I själva verket fanns det arbetsplikt även för barn och ungdom. Då Tapani skriver att barn i Finland skickades till Sverige på grund av undernäring, sjukdomar o.a var det bara de minsta barnen detta kunde gälla. Samtidigt som det utfärdades bestämmelser om arbetsplikt för kvinnorna, bestämdes det också om arbetsplikt för ungdomar.

Själv ”tvångskommanderades” jag till en ort 60 km från Åbo, till en ung krigsänka, där jag tillsammans med två drängar, en ung pojke och en litet äldre man, skulle med hjälp av en häst plus kärra sköta jordbruket.

En officiell skrivelse i mars 1942 redogjorde för arbetsplikten för ungdomar.

Stig Appelgren

Barnsjukvård

”Någon barnsjukvård värd namnet existerade inte i Finland vid denna tid”, skriver **Tapani Rossi** i MN 2/2006 som en förklaring till att många barn sändes till Sverige under fortsättningskriget.

Det stämmer inte. År 1920 hade Mannerheim grundat Mannerheims barnskyddsförbund. År 1948 hade förbundet ca 550 lokalavdelningar med sjuksystrar, förskolor, klubbar.

Den världsberömde barnläkaren Arvo Ylppö (1887-1992) arbetade på barnsjukhuset Barnens borg i Helsingfors som ledare av barnavårdskurser och överläkare 1920-63. Han

var hedersledamot av 15 utländska barnläkarsällskap.

Det fanns också sanatorier. Så Finland var inte helt renons på barnläkarsakkunskap och -möjligheter.

Stig Appelgren

Barnsjukvården blev trots Arvo Ylppös förtjänster eftersatt i krigsårens Finland. Flera tusen finska barn fick planerad vård och tillfrisknade i Sverige. Dessutom togs uppåt 6000 barn om hand från de ”friska transporterarna” för omedelbar sjukhusvård. Så sent som hösten 1947 vädjade Arvo Ylppö själv till ett svenskt statsråd om att avvakta med att skicka hem ett par hundra tbc-sjuka barn p.g.a. Finlands bristande möjligheter att ta hand om dem. *T.R.*

Årsmötesprotokoll 2006

Protokoll fört vid årsmötet i Nordiska Folkhögskolan, Kungälv, den 20 maj 2006, kl. 16.25 – 17.50.

§1 Ordföranden Matts Imhagen hälsade deltagarna välkomna och öppnade mötet.

§2 Till mötesordförande valdes Nils Zandhers.

§3 Pentti Käppi utsågs till att föra mötets protokoll.

§4 Kaarina Rundström-Skoog och Kai Rosnell utsågs till att justera protokollet.

§5 Mötet ansåg att kallelsen till möte skett i behörig ordning.

§6 Dagordningen godkändes av mötet.

§7 Fastställande av röstlängd: deltagarlistan skulle utgöra röstlängd, och vid behov kompletteras.

§8 Verksamhetsberättelsen för år 2005 presenterades, godkändes och lades till handlingarna.

§9 Den ekonomiska berättelsen för år 2005 föredrogs av kassör Rauli Ahonen, godkändes och lades till handlingarna.

§10 Revisorernas berättelse, som förordade ansvarsfrihet, lästes upp av mötesordföranden och godkändes.

§11 Mötet beviljade styrelsen ansvarsfrihet för verksamhetsåret 2005.

§12 Medlemsavgiftens storlek beslutades bli kvar år 2007 på 2006 års nivå. De direktanslutna skulle betala 150 kr och anslutna till lokalföreningar 75 kr per medlem.

§13 Som förbundsordförande återvalde mötet Matts Imhagen.

§14 Mötet presenterade de lokala föreningarnas styrelse-representanter och ersättare (bil 1). Styrelselistan lades till handlingarna.

§15 Som revisorer valdes Evans Olsson och Erik Netz samt till ersättare Samuli Halonen-Norlin (bil 1).

§16 Till valberedning utsågs Matti Nevalainen, Raimo Berglund och Annikki Nilsson. Matti Nevalainen valdes till sammankallande. Kaarina Rundström-Skoog utsågs till ersättare.

§17 Under "Behandling av motioner och förslag väckta av styrelsen" föreslogs ett antal stadgeändringar (bil 2a, b och c). Mötet godkände enhälligt de föreslagna ändringarna. En av de direktanslutna, Kristina Tarkman, riktade

dock kritik mot §7, där det stadgas bl.a.: "De direktanslutna utser sina representanter på det lämpligaste sättet". Hon efterlyste klarare besked om hur dessa representanter skulle utses men fick av Pentti Käppi svaret att frågan hade diskuterats ingående när stadgarna hade utformats. Det är dock de direktanslutnas egna demokratiska beslut som ska avgöra hur man utser sina representanter. Svårigheten är att de direktanslutna finns överallt runtom i landet och även i utlandet. En möjlighet är att de samlas en gång om året när RFK har sitt riksmöte och utformar sin verksamhet.

§18 En för sent inkommen motion ville ha klarhet i hur Haparandaprojektet 2005 hade utfallit ekonomiskt. Matts Imhagen förklarade att sluträkningen ännu inte var klar.

§19 Riksmötet beslutade att hålla nästa års riksmöte i Skåne. Ordföranden för Skåneföreningen Jean Cronstedt hälsade alla välkomna till nästa årsmöte, som samtidigt skulle vara RFK:s 15-årsjubileum.

§20 Övriga frågor.

Pertti Kavén efterlyste utbyggandet av ett utbyttessystem mellan Sverige och Finland så att krigsbarn kunde bo hos varandra under besök i respektive land. Mötet biföll denna strävan och Pertti Kavén lovade att arbeta vidare med uppgiften.

Ann-Maj Danielsen hade i ett tidigare anförande kritiserat riksförbundets verksamhet och hävdade att den inte överensstämde med förbundets stadgar. Matts Imhagen svarade på kritiken genom att med exempel från olika aktiviteter visa att man i allt väsentligt följde målsättningarna i förbundets verksamhet.

Kai Rosnell redogjorde för ett brev som sänts till socialdepartementet. Brevet hade kommit till efter TV-programmet "Stulen barndom", där man krävt utredning av barnhemsbarnens situation och eventuella skadestånd för de lidanden, som barnhemsvården förorsakat och fortfarande förorsakar de som vistades i svenska barnhem under 40- och 50-talet. I brevet kräver RFK för de finska barnhemsbarnen samma behandling som de svenska barnen.

Kai Palomäki-Schmidt från Danmark räckte till sist Matts Imhagen en bok.

§21 Riksmötet avslutades med att Matts Imhagen tackade mötesdeltagare för att de beviljat honom förtroende att leda riksförbundet ytterligare ett år.

Vid protokollet

Pentti Käppi
Sekreterare

Kaarina Rundström-Skoog
Justerare

Kai Rosnell
Justerare

På gång i lokalföreningarna

Gävle-Dala

Gästrikegruppen träffas den **trede** tisdagen i varje månad på Studieförbundet, Nygatan 17, 3 tr i Gävle. (Inte som förut den andra tisdagen i varje månad).

Första träffen i höst blir den 19 sept kl. 13.00, de övriga är 17 okt och 21 nov.

Gamla och nya deltagare är välkomna. Anmäl dig till Eva Andersson 026-19 54 17.

Göteborg

Medlemsmöten i regel sista tisdagen i månaden kl 15 i Bostadsrättsföreningen Alberts lokal, Östra Skansgatan 10, Göteborg.

Mellansverige

Lördag 16 sept kl 11. Krigsbarnsträff f d Adolfsbergsskolan, Örebro, se nedan!

Ostkusten

Oskarshamn

Medlemsmöte i Landsbro, onsdagen den 11 oktober kl 13.00.

Anmälan till Ilmari Leino, 0383-607 93. För samäkning, kontakta Leila Ulvemo 0491-774 03.

Hemsidor

Riksförbundets hemsida har adressen www.krigsbarn.se – där finns även länkar till andra webbplatser.

Inbjudan till Krigsbarnsträff i Örebro

Plats Waldorfskolan Glomman 94 i Örebro lördag 16 sept. Skolan bar på 1940-talet namnet Adolfsbergsskolan, där vi krigsbarn blev placerade.

Samling kl 11.00 – 12.00. Kaffe, kort promenad i skogen till Sommarro. Lunch kl 12.30 – 13.30. OBS! Anmäl om du önskar vegetariskt.

Program:

Vi presenterar oss helt kort. Några av oss har speciella minnen från vår tid i Örebro.

Kort redogörelse från tiden på skolan och tidningsurklipp från 1944.

Diktläsning och sånger från Karelen. Kanske du kan några?

Julfest/självständighetsdag i Pingstkyrkans festvåning, Ö. Torggatan, Oskarshamn, lördag 2 december, kl 16.00. Julbord, program och lotteri. Anmälan: Eila 0491-137 38 eller Leila 0491-774 03 senast 27 nov.

Gotland

Medlemsmöten i Kafé Björkstugan, Visby, kl 18.00 den 11 sept, 16 okt och 13 nov. Anmälan till Liisa Raita, tel 0498-36978 .

Julfest i Strand Hotell, Visby söndag 3 december kl 14.00. Festen är gemensam med Finska Föreningen. Anmälan till Liisa Raita.

Skåne

Höstmöte fred 27 okt kl 13, Frostavallen, Höör. Föredrag om Mannerheim av Kurt Sjöblom.

Julfest lördag 9 dec, tid och plats inte bestämd.

Stockholm

Medlemsmöten i regel första tisdagen i månaden på Kristinehovs Malmgård, Kristinehovsg. 2, kl 14. Anmäl tre dagar före till Hillevi Näström, tel 08-58017823, Soili Andersson, tel 08-822242, eller Anneli Lithovius, tel 08-6554393.

Tisd 3 okt. Minnesbilder. Margareta Wersäll intervjuar en medlem.

Tisd 7 nov: Den glömda armén. Anders Johansson, journalist, författare, berättar om de 17 000 normän som utbildades i Sverige under kriget.

Söndag 10 dec kl 13.30: Julfest.

Film från krigsbarnstiden kommer att visas i mån av tid. Information från ordförande Pirkko Ahlin. Eftermiddagskaffe.

Deltagaravgift 60 kr exklusive lunch.

Anmäl dig senast tisdag 12 september till

Kaarina Rundström-Skoog,

Posthornsgatan 54, 703 78 Örebro. Tel: 019-20 08 33 bostad, mobil 070-52 65 282.

e-post: kaarinar@hotmail.com

Varmt välkomna till Örebro!

Finska Krigsbarnsföreningen i Mellansverige.

RFK-info

6-8 sept: Krigsbarnskonferens i Reading.

18-20 maj 2007: Riksmötet, Frostavallen, Höör.

Grannarna

Det är ännu inte bestämt var nästa års krigsbarnsdagar i Finland ska hållas.

Finnebørn i Danmark håller sitt nästa årsmöte 9-10 juni 2007, möjligen i Liselund, men i alla fall öster om Stora Bält.

På kryssning med Gerda

Söndag 6 augusti åkte tolv finska krigsbarn i Eskilstuna på gudstjänst med ångslupen Gerda (ovan).

Färden startade från båtbyggnaden i Bälgviken ca två mil väster om Eskilstuna.

På båten njöt vi av det soliga vädret. Resan tog en timme till Näshulta kyrka som vi besökte.

Halvvägs ute på sjön stoppades motorn och prästen Håkan Jarl höll en gudstjänst. Detta var något som vi aldrig varit med om förr.

Vid båtbyggnaden efteråt plockades grillen fram för en mysig efterfest för oss krigsbarn.

Annikki Larsson
Husby-Rekarne

Direktanslutnas angelägenheter

Direktanslutna medlemmar beslutade vid ett möte i Kungälv i maj att träffas vid Riksmötena för att diskutera de direktanslutnas speciella problem.

Avs: **RFK**
c/o Kai Rosnell
Kölängsvägen 10
741 42 Knivsta

B-POST

”Arkiverade krigsbarn” i Lund

I Landsarkivets foajé i Lund visas alltid olika utställningar med tema från material hämtat ur arkiven som t.ex. ”Designåret 2005”, ”Baltutlämningen”, ”Musik i arkiven”.

Från den 15 juli visas en utställning om ”Finska Krigsbarn”. Den kommer att pågå hela hösten

Landsarkivet har tillsammans med Skåneföreningen Finska Krigsbarn arrangerat utställningen med foto, arkivdokument, böcker och några privata minnesobjekt.

Utställningen är en illustration till ”Det mångkulturella året” och visar bilder över barn ombord på tåg, barntransportbåtarna, mottagning på karantän, på barnhem m m, kompletterade med förklarande texter.

Arkivdokument hämtade ur arkivvolymerna om barnhem för finska barn i Skåne illustreras med cirkulär, privata brev och registerhandlingar som ger en liten inblick i dåtida villkor och byråkrati.

Två-tre böcker ur krigsbarnslitteraturen utgör endast exempel på dokumentation som utkommit över ett antal år.

Några privata minnessaker har ställts till förfogande som en liten men högst påtaglig illustration till vad krigsbarn lyckats spara från sin resa till Sverige.

Föreläsningar

Landsarkivet i Lund, Malmö stadsarkiv och Skånes Arkivförbund arrangerar under hösten ett antal olika föreläsningar där bl.a. Tapani Rossi kommer att medverka under rubriken:

Arkiverade krigsbarn - dokumentation om de finska krigsbarnen i svenska arkiv.

Tre montrar med utställningsmaterial om finska krigsbarn möter forskare, besökare och personal på Landsarkivet i Lund redan i foajén.

De finska krigsbarnen registrerades inte i folkbokföringen utan på andra sätt. Därför måste de finska barnens historia i Sverige sökas i andra källor. Tapani kommer att berätta om hur och

var man letar och finner. Han visar också utställningen om de finska barnen i foajén.

Kl 18 torsdag 26 oktober på Landsarkivet i Lund.

Text och foto: Tapani Rossi